

TOPONÍMIA DEL TERME MUNICIPAL DE PEGO (ALACANT)

Moisès SELFA i SASTRE
Vicent SELFA i SASTRE

INTRODUCCIÓ GENERAL

EL TERRITORI

Pego és un municipi de la comarca de la Marina Alta que centra les *valls de Pego* als extrems del Sistema Pre-bètic valencià extern i andana litoral del sud del *golf de València*. Presenta tres sectors ben definits fisiogràficament: el muntanyenc (24 km²), el raiguer (21 km²) i la marjal (7 km²). El muntanyenc mostra un predomini calcari cretaci amb alguna intercalació margosa vindoboniana; els contraforts de la *serra de Segàrria* i la *penya del Migdia* formen el flanc oriental d'una ferradura que culmina a la *serra del Cavall* (713 m.) i segueix al Sud per l'*Ombria de Bodoix* (556 m.) i acaba al Noroest amb la *serra de Mostalla* (359 m.) i la més avançada dels *Racons* (94 m.). El raiguer va dels 80 als 5 m. d'alçada i limita amb la *Marjal*, compartida amb els termes d'Oliva i Dénia. La riquesa d'aigües prové de l'acumulació i regulació càrstica i d'una pluviositat favorable, que donen lloc a les surgències del riu *Bullent* o el *Calapatar*, a la *bassa de Sineu*, que origina el riu dels *Racons* o *Molinell* (dit també riu de Pego).

El bosc i les garrigues (1937 hectàrees) contenen alguns pinars i rodals de carrasques aclarits. Als conreus de secà destaquen les oliveres, els garrofers, els ametllers i la vinya. Bona part d'aquestes extensions procedeixen d'abancalaments i rompudes del segle XVIII. A les terres regades (569 hectàrees de peu), l'especialitat més típica era l'arròs, que cobria el 1960 tota l'extensió, però que ha anat en progressiu declivi. Part de la marjal ha esdevingut horta, però actualment el conreu capdavanter són els cítrics, que ocupen 1664 hectàrees.

RECALL I ANÀLISI DELS TOPÒNIMS

En el recull toponímic que presentem, hem procedit a l'enquesta oral d'alguns veïns del poble. Especialment interessants han estat les dades aportades per Vicent Selfa Ramos, antic guàrdia forestal i bon coneixedor de la toponímia pegolina, el qual ens ha proporcionat explicacions i anècdotes diverses relacionades amb els topònims, així com també informació relacionada amb els diferents aspectes relacionats amb el territori pegolí.

famòs pel camp de tir que allí hi resta. Topònim que deu estar relacionat amb l'àrab *almisrâni*, dual de *misr* 'límit', o sigui, 'els dos límits' (*OnCat I*, s.v. *Almiserà*, 159a3-a50). Sembla, doncs, que el nom 'els dos límits' es vagi aplicant a tota una ampla zona de límits que abracés des de la *Vall d'Almiserà* fins a la de *Gallinera* i els alts de la *Vall d'Alcalà* (*Margalida*).

2. *Ambra* 30 7 505 48
 S 43 010 75

Pronunciació popular: [ámbra]

Partida de secà que resta al sud-est dintre del terme municipal de Pego, molt a prop del nucli de població. Topònim que sembla venir d'un compost de l'antropònim àrab *Amr* 'Amr' o el seu derivat *Amrûs* (*OnCat I*, s.v. *Ambr-*, 181b5ss).

3. *Baladrar, la font del* 30 7 528 26
 S 43 015 00

Pronunciació popular: [lafóntdelbaladrár]

Petita zona d'esbarjo presidida per una font que deu el seu nom a un fitònim: el baladre, arbust de fulles coriàcies, lanceolades, sempre verdes, propi de la regió mediterrània. Topònim derivat del llatí *VERATRUM* 'baladre' mitjançant el sufix locatiu *-ĀRE* 'lloc poblat de baladre'.

4. *Barranc de l'encantat, el* 30 7 497 50
 S 43 032 68

Pronunciació popular: [elbaránkdelenkantát]

Accident geogràfic situat immediatament a la sortida del nucli de població de Pego en direcció l'*Atzúvia*. L'apel·latiu barranc és ben conegut a tots els municipis que conformen *Les Valls de Pego* amb la designació de 'lloc fondo entre serrats per on corre l'aigua'. Probablement procedeix d'una arrel indoeuropea de la qual deriva per l'intermediari d'una hipotètica forma sorotàptica **BARRANKO* (*DECat II*, s.v. *barranc*).

5. *Barranc de Sant Joaquim, el* 30 7 490 91
 S 43 031 18

Pronunciació popular: [elbaránkdesanxoakwín]

Petit barranc situat molt a prop del nucli de població, concretament al sud-oest d'aquest. Pel que fa a l'apel·latiu *barranc*, vegeu el que hem dit a l'entrada *Barranc de l'encantat*.

6. *Bodoix* 30 7 501 53
 S 43 018 79

Pronunciació popular: [bodóîŝ]

Partida de terreny de secà ubicada al sud dintre del terme municipal de Pego, molt a prop del *Corral de Cataplau*. D'origen incert, probablement emparentat amb l'occità *bodoisson* amb el sentit de 'tros apilonat de matèries com llana o terra'; possiblement es tracta d'un mot pre-romà *BETUSCIO, -ÓN-, derivat de la base *BETUSCA, també pre-romana i potser no cèltica (*DECat II*, s.v. *bodoix*, 24a44ss).

7. *Bullent, Riu* 30 7 450 49
S 43 012 91

Pronunciació popular: [el'riubulént], [el'riubuléntó]

Riu principal situat a l'extrem nord-est del terme municipal de Pego. Neix d'un gran ullal situat a la partida del *Les Aigües*, partida que limita al sud amb el terme municipal de Pego i al nord amb el terme municipal d'Oliva. Del llatí BULLIEN-TEM 'bullint, estar en ebullició'.

8. *Calvari, el* 30 7 493 44
S 43 023 50

Pronunciació popular: [elkalvári]

Es tracta d'una de les partides més grans del terme municipal de Pego. El seu nom és degut a la construcció en aquest terreny de catorze petites capelles en recordatori a les catorze estacions que conformen el Viacrucis. Del llatí CALVARIUM 'lloc on s'amontonaven les calaveres', per executar-se allí els condemnats i deixar els seus ossos en aquest lloc.

9. *Caval* 30 7 503 77
S 43 007 08

Pronunciació popular: [kabál]

Turó (713 metres) que forma part de *La Serra del Migdia* i que està situat a l'extrem més sud-est del terme municipal de Pego. Topònim derivat mitjançant el sufix *-al* (<ÀLE) de l'apel·latiu cap (<CAPUT 'cap') amb el sentit de 'capital, principal'.

10. *Marjals, les* 30 7 529 33
S 43 059 94

Pronunciació popular: [lesmarzàls]

Conjunt de terres pantanoses situades a l'extrem més nord-est del terme municipal de Pego. Es tracta del lloc on antigament es cultivava el famós arròs pegolí. Topònim relacionat amb l'element àrab *marǧ* 'prat ufanós' (*OnCat V*, s.v. *Marjal*).

11. *Montanyeta verda, la* 30 7 526 31
S 43 072 00

Pronunciació popular: [lamontañétavérda]

Petit turó situat enmig del parc natural de *Les Marjals* on viuen espècies rèptils en perill d'extinció com, per exemple, el sarvacho. Topònim sufixat en *-eta* (< -ITTA) d'un primitiu *montanya* (<llatí vulgar *MONTANEA, plural neutre de l'adjectiu *MONTANEUS 'montañoso') al qual s'afegeix l'adjectiu verda (<V IRÍDIS).

12. *Mostalla* 30 7 497 35
 S 43 051 23

Pronunciació popular: [mostála]

Nom d'una partida rocosa molt popular situada al punt més nord-oest del terme municipal de Pego. Topònim de difícil interpretació etimològica, que Coromines creu emparentat amb 'Mestalla' (probablement d'una forma MISTACLA < MISCLATA) "de tants "azarbes" com té al peu; és clar que ultra l'alternança de l'àrab morisc *me-/mo-* hi ajudaria també la influència de *mostós* 'sucós', i els derivats tots de *most* (entre ells *mostalla*, que és el nom valencià de la 'mostassa')" (*OnCat V*, s.v. *Mislata, Mestalla*, 289b46-b50).

13. *Penyalba* 30 7 510 65
 S 43 053 89

Pronunciació popular: [penálba]

Partida situada al nord dintre del terme municipal de Pego, que constitueix el límit entre aquest i el terme municipal d'Oliva. Del llatí PINNA ALBA 'penya blanca'. 7. Racó

14. *Racó de Botja* 30 7 516 88
 S 43 053 54

Pronunciació popular: [elʀakódebóça]

Partida de terreny de grans dimensions situada a l'extrem nord-est del terme municipal de Pego. És tracta de terrenys molt fèrtils banyats per l'aigua que brolla del *Motor de Sala*. Topònim compost del corònim *racó*, de l'àrab vulgar *rukún* (també *rakún*). àrab *rukn* 'racó', i del fitònim *botja*, nom de diverses plantes que creixen molt abundantament sobretot en els erms i usades per a menesters humils (escombres, llenyeta, cucs de seda), que probablement per les normes de fonètica històrica degué tenir una forma com *BÓTICA o *BŪDĪCA (*DECat II*, s.v. *botja*, 173b44-b53).

15. *Racons, riu* 30 7 519 36
 S 43 046 64

Pronunciació popular: [elʀiuʀakóns]

Riu conegut també amb el nom de *Molinell*, que neix en la confluència de les parts del *Racó de Botja* i *Les Marjals*. La seva desembocadura constitueix el límit entre els termes municipals de Dénia i Oliva. De l'àrab vulgar *rukún* (també *rakún*). àrab *rukn* 'racó'. En alguns pobles es diu dels barrancs petits *racons* i es reserva el mot *barranc* per als grossos (*DECat VII*, s.v. *racó*, 31b25).

16. *Rupaix* 30 7 515 68
 S 43 015 41

Pronunciació popular: [rupáiʃ]

Nom de partida situada al sud-est del terme municipal de Pego banyada per les aigües que provenen de la *Bassa de Rupaix*. Del llatí RIVUS BASSIUS 'riu de baix' amb ensordiment de l'oclusiva bilabial sonora llatina [B > b > p].

17. *Trilladora, la* 30 7 497 50
 S 43 032 68

Pronunciació popular: [latriladóra]

Pròpiament es tracta d'un punt geogràfic on antigament es trillava l'arròs que es duïa dels camps de cultiu de *Les Marjals*. Actualment, en aquest indret hi resten les piscines municipals. Topònim derivat del verb trillar (<TRIBŪLARE) mitjançant el sufix *-dora* (<-TŌRIA), el qual assenyala l'instrument amb el qual es fa una acció.

BIBLIOGRAFIA

- COROMINES, Joan, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, amb la col.laboració de Joseph Gulsoy i Max Cahner, Barcelona, 1983 i ss. (=DECat).
- COROMINES, Joan, *Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i de persona de totes les terres de llengua catalana*, volums II a VI, Barcelona, 1994-1996, Curial. (=OnCat).
- Gran Enciclopèdia Catalana*, Barcelona, 1969 i ss.